

Brott & påföljder, sjätte upplagan, Supplement 2019

2 kap

2 § För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och femte stycket eller försök till sådana brott,
2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller
3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år. Lag (2018:618).

I fjärde stycket ändras hänvisningarna avseende försök till brott. Ändringarna innebär att försök till brott anges i respektive punkt i stället för i inledningen. Detta är en följd av att de nya brotten oaktsam våldtäkt och oaktsamt sexuellt övergrepp inte är straffbelagda som försök. Genom ändringen åstadkoms att hänvisningen avser endast brott som är kriminaliserade på försöksstadiet.

3 § För brott som begåtts utom riket döms även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. om brottet förövats på ett svenskt fartyg eller luftfartyg, eller om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen på ett sådant fartyg,
2. om brottet begåtts av någon som tillhör Försvarmakten på ett område där en avdelning av Försvarmakten befann sig eller om det begåtts av någon annan på ett sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,
3. om brottet begåtts vid tjänstgöring utom riket av någon som är anställd i Försvarmakten och tjänstgör i en internationell militär insats eller som tillhör Polisens utlandsstyrka,
- 3a. om brottet har begåtts i tjänsten utom riket av en polisman, tulltjänsteman eller tjänsteman vid Kustbevakningen, som utför arbetsuppgifter enligt en internationell överenskommelse som Sverige har tillträtt,

4. om brottet förövats mot Sverige, en svensk kommun eller annan menighet eller en svensk allmän inrättning,
5. om brottet begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat och förövats mot en svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot en utlänning med hemvist i Sverige,
6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, penningförfalskning, försök till sådana brott, olovlig befattningsmedel med kemiska vapen, olovlig befattningsmedel med minor, osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, brott som avses i 5 § samma lag, brott enligt lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, uppvisning som bestått i en omedelbar och offentlig uppmaning att begå folkmord eller om brottet riktats mot Internationella brottmålsdomstolens rättskipning eller
7. om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver. Lag (2018:1310).

Punkt 6 har ändrats genom att förberedelse och stämpling till terroristbrott har lagts till.

4 kap

1 a § Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom

1. olaga tvång,
2. vilseledande,
3. utnyttjande av någons utsatta belägenhet som allvarligt begränsar personens alternativ, eller
4. annat sådant otillbörligt medel om det allvarligt begränsar personens alternativ

rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Lag (2018:601).

I första stycket har gjorts tillägg i anslutning till de otillbörliga medlen ”utnyttjande av någons utsatta belägenhet” respektive ”annat sådant otillbörligt medel”. I andra stycket har iförts ansvar vid oaktsamhet i fråga om brottsoffrets ålder. Vidare har tredje stycket ändrats på så sätt att straffskalan för människohandel, mindre grovt brott, har skärps.

1b § Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 1 a §, genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation

exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri, döms för människoexploatering till fängelse i högst fyra år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms till ansvar även om det inte förekommit något olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov människoexploatering till fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av annan. Lag (2018:601).

I första stycket stadgas straffansvar för människoexploatering för den som exploaterar en person i arbete eller tiggeri. Andra stycket innehåller en särskild reglering om exploatering av personer under arton år. I tredje stycket straffbeläggs grova fall av människoexploatering.

4 b § Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,
2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,
3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,
4. hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §,
5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6a §,
6. olovlig identitetsanvändning enligt 4 kap. 6 b §,
7. olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c §,
8. ofredande enligt 4 kap. 7 §
9. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §,
10. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,
11. ringa skadegörelse enligt 12 kap. 2 §, eller
12. överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning eller överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud

döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för *olaga förföljelse* till fängelse i högst fyra år. Lag (2018:409).

Ändringar har ägt rum i punkterna 7 och 12. Ändringen i punkten 12 innebär att även brottet överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning omfattas av de brott som kan utgöra ett led i brottet olaga förföljelse.

5 § Den som hotar någon annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid, döms för olaga hot till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för *grovt olaga hot* till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller

2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Lag (2018:1745).

Paragrafen har ändrats så att det anges att ett hot är straffbart om det är ägnat att framkalla *allvarlig rädsla* i stället för *allvarlig fruktan*. Avsikten med ändringen är att anpassa bestämmelsen till hur tillämpningen har utvecklats i praxis, varför nuvarande praxis ännu bör kunna ge vägledning. I likhet med vad som hittills har gällt innebär detta att åklagaren *inte* behöver bevisa att hotet i det enskilda fallet framkallat allvarlig rädsla hos målsäganden. Det är i stället tillräckligt för straffansvar att hotet *typiskt* sett varit av sådant slag. För att ett hot ska vara ägnat att framkalla allvarlig rädsla bör normalt krävas att det avser ett brott som inte är helt lindrigt. Hotet behöver inte vara objektivt farligt, dvs gm:s avsikter att verkställa hotet har inte betydelse för *straffbarheten* även om det kan ha betydelse för bedömningen av gärningens *straffvärde*. Genom den nya lydelsen blir det också straffbart att hota med brottslig gärning som innebär angrepp på någons frihet eller frid. Straffbestämmelsen gäller alltså även hot om brottsliga gärningar som sker på ett sätt som är ägnat att framkalla allvarlig rädsla hos den hotade för *egen eller annans säkerhet till frihet eller frid*.

6 c § Den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida

1. bild på eller annan uppgift om någons sexualliv,
2. bild på eller annan uppgift om någons hälsotillstånd,
3. bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid,
4. bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation, eller
5. bild på någons helt eller delvis nakna kropp

döms, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, för olaga integritetsintrång till böter eller fängelse i högst två år.

Det ska inte dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter var försvarlig. Lag (2017:1136).

I paragrafen föreskrivs straffansvar för den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa bilder eller andra uppgifter om spridningen är *ägnad att* medföra *allvarlig* skada för den som bilden eller uppgiften rör.

6 d § Om brott som avses i 6 c § är grovt, döms för grovt olaga integritetsintrång till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Lag (2017:1136).

I andra stycket anges de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. I detta avseende ska det *särskilt* beaktas om gärningen, med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen, var *ägnad att* medföra *mycket* allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om ett brott ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet.

7 § Den som fysiskt antastar någon annan eller utsätter någon annan för störande kontakter eller annat hänsynslöst agerande döms, om gärningen är ägnad att

kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt, för ofredande till böter eller fängelse i högst ett år. Lag (2017:1136).

Den brottsliga handlingen består i att på allmän eller enskild plats:

1. Fysiskt antasta annan.
2. Ofreda annan genom *störande kontakter*
3. Ofreda annan genom *annat hänsynslöst beteende*.

Det krävs dessutom att gärningen är *ägnad att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt*.

10 § För försök, förberedelse eller stämpling till människorov, människohandel, grov människoexploatering eller olaga frihetsberövande och för underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök, förberedelse eller stämpling till människoexploatering, grovt olaga tvång, äktenskapstvång eller grovt olaga hot och för försök eller förberedelse till dataintrång som om det fullbordats inte skulle ha varit att anse som ringa, eller grovt dataintrång. Lag (2018:601).

Paragrafen har ändrats så att även försök, förberedelse och stämpling till människoexploatering och grov människoexploatering straffbeläggs. Även underlåtenhet att avslöja eller förhindra grov människoexploatering bestraffas.

11 § Hemfridsbrott eller olaga intrång som inte är grovt, kränkande fotografering eller förberedelse till sådant brott, olovlig identitetsanvändning, olaga integritetsintrång, ofredande som inte förövats på allmän plats, intrång i förvar, olovlig avlyssning som inte förövats på allmän plats eller förberedelse till sådant brott får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Detsamma gäller olaga tvång genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande samt försök eller förberedelse till sådant brott. Lag (2017:1136).

Åtalsrätten har utvidgats till att omfatta även olaga integritetsintrång enligt 6 c §.

5 kap

2 § Om brott som avses i 1 § är grovt döms för grovt förtal till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var *ägnad att medföra allvarlig skada*. Lag (2017:1136).

I andra stycket anges att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll, sättet för eller omfattningen av spridningen var *ägnad att medföra allvarlig skada*.

3 § Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förolämpning till böter.

Om brottet är grovt, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (2018:1745).

I första stycket anges att det straffbara handlandet består i att rikta beskyllning, ned-sättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan. Någon ändring i sak är inte avsedd. En straffbar förolämpning kan därmed uttryckas både genom ord och genom andra handlingar (t.ex. tecken, gester eller imitationer). För straffansvar förutsätts vidare att gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet.

5 § Brotts som avses i 1 – 3 §§ får inte åtalas av någon annan än målsäganden. Om brottet riktar sig mot någon som är under arton år eller om i annat fall målsäganden anger brottet till åtal, får dock åklagaren väcka åtal om detta anses påkallat från allmän synpunkt och åtalet avser

1. förtal och grovt förtal,
2. förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning, eller
3. förolämpning med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes sexuella läggning.

Har förtal riktats mot en avliden, får åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, förälder eller syskon och, om åtal av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt, av åklagare.

Innebär brott som avses i 1–3 §§ att någon genom att förgräpa sig på en främmande makts statsöverhuvud som vistas i Sverige eller på en främmande makts representant i Sverige har kränkt den främmande makten, får brottet åtalas av åklagare utan hinder av första stycket. Åtal får dock inte ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen har bemyndigat till detta. Lag (2018:540).

Tredje punktens tillämpningsområde har utvidgats då det inte längre krävs att förolämpningen sker ”mot någon” med anspelning på dennes hudfärg etc. Tillämpningsområdet har dessutom utvidgats genom att ”könsöverskridande identitet eller uttryck” har lagts till bland de omständigheter som förolämpningen kan anspela på.

6 kap

1 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två år och högst sex år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om

1. deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan,
2. gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller
3. gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

Är brottet med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2018:618).

Gränsen mellan straffri och straffbar gärning går vid om deltagandet i den sexuella handlingen är *frivilligt eller inte*. Det krävs inte att gm använt våld eller hot eller utnyttjat offrets särskilt utsatta situation för att gärningen ska vara straffbar som våldtäkt. Det frivilliga deltagandet måste finnas *under hela* den sexuella handlingen. Att en person utsätts för påtryckningar eller övertalningsförsök och sedan tillåter en sexuell handling innebär inte att ett frivilligt deltagande inte finns. Så kallat tjatsex är därför inte är straffbart om personen valt att *frivilligt* delta i den sexuella handlingen.

I paragrafen anges i tre punkter omständigheter som innebär att ett deltagande i en sexuell handling *aldrig* kan anses frivilligt. Detta gäller även om målsäganden uttryckt att denne deltar frivilligt.

I andra stycket finns en lindrigare straffskala, om brottet med hänsyn till *omständigheterna vid brottet* anses som *mindre grovt*. En bedömning av om brottet är mindre grovt kan bli aktuellt i fler fall än tidigare då vissa gärningar som tidigare utgjorde sexuell utnyttjande av person i beroendeställning och grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning nu ska bedömas som våldtäkt. Även det förhållande att vissa gärningar som tidigare bedömts som sexuellt ofredande nu omfattas av våldtäktsbestämmelsen kan komma att innebära att fler fall bedöms enligt bestämmelsen. Även framöver ska dock tillämpningen för den mindre allvarliga formen av våldtäkt vara *restriktiv*.

I tredje stycket har införts fyra exempel på objektiva rekvisit som *särskilt* ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

För att en person ska dömas för våldtäkt krävs att gm har haft uppsåt till att deltagandet inte var frivilligt. Olika typer av uttryck för frivilligheten kommer att få stor betydelse för bedömningen av gm:s uppsåt. Om gm inser risken för att en person inte längre deltar frivilligt samt är likgiltig inför det förhållandet kan likgiltighetsuppsåt föreligga, t ex om en person ändrar sitt beteende från att aktivt ha deltagit till att bli helt passiv.

Vad gäller straffskalan för grov våldtäkt har *minimistrafvet* höjts till fem års fängelse.

1a § Den som begår en gärning som avses i 1 § och är grovt oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt, döms för oaktsam våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Om gärningen med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar. Lag (2018:618).

Enligt första stycket döms den som begår en gärning som avses i 1 § och är *grovt* oaktsam i fråga om omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt för oaktsam våldtäkt. Oaktsamheten kan vara såväl medveten som omedveten.

Grov oaktsamhet bör *normalt* anses finnas om gm är *medvetet* oaktsam, d v s när gm faktiskt misstänker att den andra inte deltar frivilligt men ändå genomför den sexuella handlingen. Bedömningen av medveten oaktsamhet motsvarar första ledet i prövning-

en av likgiltighetsuppsåtet; d v s gm är *likgiltig till risken* för att deltagandet inte är frivilligt men inte till att så är fallet.

Det är inte uteslutet att beteckna även en *omedveten* oaktsamhet som grov. Även mer påtagliga fall när gm inte inser att deltagandet är inte är frivilligt, men *borde* ha gjort det omfattas av straffansvar. Skyldigheten att vidta någon åtgärd ökar ju tydligare tecken det finns att den andra personen inte deltar frivilligt. Om en person betar sig på ett sätt som pekar på att denne är mycket berusad är det en omständighet som talar för att personen inte kan anses delta frivilligt.

Genom andra stycket bestäms den nedre gränsen för straffansvar. Enligt bestämmelsen ska det inte dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till omständigheterna är *mindre* allvarlig. Vid bedömningen ska hänsyn tas till samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

2 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 §, döms för *sexuellt övergrepp* till fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte tillämpas 1 § första stycket andra och tredje meningarna.

Är brottet att anse som grovt, döms för *grovt sexuellt övergrepp* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2018:618).

I paragrafens första stycke har det hittills angivna medlet olaga tvång tagits bort. Av bestämmelsen följer i stället att den döms för brott som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 §. Det som avgör om brottet ska rubriceras våldtäkt eller sexuellt övergrepp är vilken typ av sexuell handling det har varit fråga om. De sexuella handlingar som avses är desamma som tidigare bedömdes som sexuellt tvång. Brottsbeteckningen ändras på så sätt att brottet ska benämnas sexuellt övergrepp.

I andra stycket ändras dels brottsbeteckningen dels de omständigheter som *särskilt* ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt så att de överensstämmer med 1 § tredje stycket.

3 § Den som begår en gärning som avses i 2 § och är grovt oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt, döms för oaktsamt sexuellt övergrepp till fängelse i högst fyra år.

Om gärningen med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar. Lag (2018:618).

Före 2018 års lagändringar i 6 kap bestraffades i 3 § brottet sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. Som en konsekvens av att gränsen för en straffbar gärning numera ska gå vid om deltagandet i den sexuella handlingen varit frivilligt eller inte har detta tidigare brott tagits bort, då sådan gärning numera omfattas av 1 § punkten 3 respektive 2 § första stycket.

Paragrafen omfattar numera i stället sådan gärning som avses i straffbestämmelsen om sexuellt övergrepp och är *grovt* oaktsam vad beträffar att den andra personen inte deltar frivilligt. En likartad reglering finns i 1 a §, som straffbelägger oaktsam våldtäkt. I frågan om vad som ska anses som grovt oaktsamt hänvisas därför till kommentaren till 1 a § ovan.

Bestämmelsen i andra stycket bör normalt leda till att straffansvaret reserveras gärningar som, om det förelegat uppsåt i förhållande till att den andra personen inte deltar frivilligt, varit att bedöma enligt 2 § andra stycket.

4 § Den som, med ett barn under femton år, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fem och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2018:618).

Ändringen i första stycket avser att klargöra att paragrafen omfattar även fall där genomförandet av samlaget eller den andra sexuella handlingen består i att barnet utför handlingen på sig själv eller med någon annan än gm. Det som avses är sådana övergrepp som sker utan kroppslig beröring från gm:s sida. Sexualbrott kan därför utföras även på distans.

Höjningen av straffminimum i tredje stycket syftar till att höja straffnivån för brottet. Ändringen är inte avsedd att påverka gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott.

5 § Är ett brott som avses i 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år. Lag (2018:618).

Paragrafen har ändrats språkligt på så sätt orden ”mindre allvarligt” har ersatts med orden ”mindre grovt”. Någon saklig ändring är inte avsedd.

6 § Den som, med ett barn under femton år eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om brottet med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet. Lag (2018:618).

Första stycket. Stycket har ändrats språkligt för att uppnå större enhetlighet mellan paragraferna om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn.

Andra stycket. Det har även skett en språklig ändring i andra stycket.

Några sakliga ändringar är inte avsedda i vare sig första eller andra styckena.

13 § Till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte uppnått den åldern. Lag (2018:618).

Paragrafen har ändrats på så sätt att oaktsamhetskravet har fått ny lydelse. Någon kvalificerad form av oaktsamhet krävs inte. Oaktsamheten kan vara antingen medveten eller omedveten.

Straffansvar vid *medveten* oaktsamhet avser att gm misstänker att barnet är under den för ett visst brott relevanta åldern, dvs 15 eller 18 år, men ändå genomför den aktuella gärningen. Bedömningen av medveten oaktsamhet motsvarar första ledet i prövningen av likgiltighetsuppsåtet. Det innebär att kravet på oaktsamhet är uppfyllt om en prövning av likgiltighetsuppsåtet utfaller negativt endast på grund av att det brister i likgiltighetsuppsåtets andra led, dvs när gm är likgiltig till risken för att barnet inte uppnått en viss ålder men inte till att så verkligen är fallet.

Straffansvar vid *omedveten* oaktsamhet omfattar fall där gm inte misstänker att barnet är under den för ett visst brott relevanta åldern, dvs 15 eller 18 år, men *borde* ha gjort det. För ansvar krävs då att det finns något som gm *kunde* ha gjort för att komma till insikt om åldern och att det också är något som denne *borde* ha gjort. Ofta är det som gm kan göra för att få kunskap om något ganska enkelt, som att fråga, tänka efter eller kontrollera de närmare förhållandena. Skyldigheten att vidta någon form av kontroll av den unges ålder ökar ju tydligare indikationer det finns på att den andra personen inte uppnått en viss ålder. En omständighet som tidigare varit central för bedömningen har varit den unges kroppsutveckling och vad som får anses vara utrett kring denna. Även fortsättningsvis kan barnets kroppsliga mognad vara av betydelse för bedömningen av om en person varit oaktsam i förhållande till den unges ålder.

15 § För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms det till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller för förberedelse till koppleri samt för förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja eller förhindra våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri. Lag (2018:618).

Första stycket har ändrats med anledning av dels de nya brottsbeteckningarna sexuellt övergrepp och grovt sexuellt övergrepp, dels att paragrafen om sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning och grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning har upphävts.

10a § Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet, döms för kontakt för att träffa ett barn i sexuell syfte till böter eller fängelse i högst två år. Lag (2017:1068).

Genom 2018 års lagändring har brottets fullbordanspunkt tidigarelags. Det krävs numera inte någon *ytterligare* åtgärd som är ägnad att främja att en sådan träff kommer till stånd. Vidare har brottsrubriceringen ändrats.

12 § Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för *koppleri* till fängelse i högst fyra år.

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, ska han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för *grovt koppleri* till fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan. Lag (2018:601).

Genom lagändringen har maximistraffet för grovt koppleri höjts till fängelse i högst 10 år.

13 kap

5a§ Den som genom olaga tvång eller olovligen med tekniskt hjälpmedel bemäktigar sig eller ingriper i manövreringen av

1. ett luftfartyg,
2. ett fartyg, som används i civil yrkesmässig sjöfart för befordran av gods eller passagerare, bogsering, bärgning, fiske eller annan fångst, eller
3. en buss, en lastbil eller ett maskindrivet spårfordon på järnväg, spårväg eller tunnelbana, som används i förvärvsverksamhet för befordran av gods eller passagerare,
4. döms för *kapning* till fängelse i högst fyra år. Detsamma gäller den som genom olaga tvång bemäktigar sig en plattform i havet som är avsedd för verksamhet för utforskning eller utvinning av naturtillgångar eller för något annat ekonomiskt ändamål.

Den som i annat fall

1. förstör eller allvarligt skadar ett sådant fartyg eller en sådan plattform som anges i första stycket eller ett luftfartyg i trafik, eller
2. vidtar en åtgärd som är ägnad att framkalla fara för säkerheten för ett sådant fartyg eller en sådan plattform som anges i första stycket eller för ett luftfartygs säkerhet under flygning

döms för *sjö- eller luftfartssabotage* till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms till fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om därigenom framkallats fara för flera människoliv eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art. Lag (2018:165).

Straffansvaret för kapning har utvidgats till att omfatta den som olovligen med tekniskt hjälpmedel kapar luftfartyg eller andra transportmedel. Punkten 3 har även ändrats på så sätt att den inte endast omfattar tung lastbil utan även (ej tung) lastbil.

16 kap

8 § Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Om brottet är grovt döms för grov hets mot folkgrupp till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet. Lag (2018:1744).

Första stycket har ändrats genom att tillämpningsområdet har utvidgats så att straffansvaret också omfattar hets med anspelning på ”könsöverskridande identitet eller uttryck”. I andra stycket har införts en särskild brottsrubricering för brottets grova grad.

Förenklat uttryckt kan hets med anspelning på *könsöverskridande identitet eller uttryck* sägas röra sig om hets mot transpersoner, även om begreppet transpersoner inte har någon exakt definition och kan ges olika innebörd i olika sammanhang. Det kan vara fråga om hot mot eller uttryck för missaktning för hela kollektivet transpersoner eller mot någon viss grupp av transpersoner. Exempel på grupper som omfattas av skyddet är personer som identifierar sig som icke-binära (personer som inte upplever att könsindelningen kvinna/man passar dem eller som inte vill, kan eller tycker att det är viktigt att definiera sig i fråga om kön), transvestiter (personer som ibland eller alltid använder kläder och andra attribut som avviker från samhällets normer för det kön som tilldelats dem) och transsexuella. Transsexuella kan beskrivas som personer som har en annan könsidentitet än den som tilldelats dem vid födseln.

9 § En näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck genom att inte gå personen till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra, ska dömas för *olaga diskriminering* till böter eller fängelse i högst ett år.

Vad som sägs i första stycket om en näringsidkare tillämpas också på den som är anställd i näringsverksamhet eller annars handlar på en näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst eller har allmänt uppdrag.

För olaga diskriminering döms även anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han eller hon diskriminerar någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck genom att vägra personen tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra. Lag (2018:540).

Genom att orden ”hans eller hennes” tagits bort framför uppräkningsgrunder, behöver diskrimineringen inte längre ske på grund av den diskriminerade personens etniska ursprung, trosbekännelse etc. Bestämmelsen omfattar därför även fall där diskriminering skett på grund av ett felaktigt antagande om att en person har ett visst nationellt ursprung, en viss trosbekännelse etc.

14 § Upphävd genom lag (2018:1140).

14a§ Upphävd genom lag (2018:1140).

I dessa lagrum båda straffbelades tidigare dobbleri och grovt dobbleri. Numera gäller i stället 19:1 – 3 Spellag (2018:1138) om olovlig spelverksamhet och främjande av olovligt spel (inklusive grova brott).

17 § För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott. Lag (2018:1140).

Paragrafen, har ändrats så att bestämmelsen inte längre tillämpas på försök eller förberedelse till grovt dobbleri. Enligt 19:6 § spellagen är det i stället möjligt att döma till ansvar enligt 23 kap BrB för försök eller förberedelse till olovlig spelverksamhet, grovt brott.

18 § Upphävd genom lag (2018:1140).

Som en följd av att 14 och 14a §§ har upphävts har även 18 § upphävts.

24 kap

2 § Rymmer den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller som är häktad, anhållen eller annars berövad friheten eller sätter han eller hon sig med våld eller hot om våld till motvärn eller gör han eller hon på annat sätt motstånd mot någon som han eller hon står under uppsikt av, när denne ska hålla honom eller henne till ordningen, får det våld användas som med hänsyn till omständigheterna är försvarligt för att rymningen ska hindras eller ordningen upprätthållas. Detsamma ska gälla om någon annan än de som nu har nämnts gör motstånd i ett sådant fall.

Om rätt för polismän och viss annan personal att använda våld finns i övrigt föreskrifter i polislagen (1984:387). Om rätt för kustbevakningstjänstemän att använda våld finns föreskrifter i kustbevakningslagen (2019:32). Lag (2019:34).

I andra stycket har tagits in en upplysning om att det i den nya kustbevakningslagen finns föreskrifter om en kustbevakningstjänstemans rätt att använda våld.

5 § Om någon enligt 1 – 4 §§ detta kapitel, enligt 10 § polislagen (1984:387) eller enligt 2 kap. 4 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) har rätt att begå en annars straffbelagd handling, har var och en som hjälper honom eller henne samma rätt. Lag (2019:34).

Ändringarna är dels en följd av att en kustbevakningstjänstemans rätt att använda våld regleras i den nya kustbevakningslagen i stället för i polislagen (1984:387), dels en språklig modernisering.

6 § Om någon i fall där 1 – 5 §§ detta kapitel, 10 § polislagen (1984:387) eller 2 kap. 4 § eller 6 kap. 2 § kustbevakningslagen (2019:32) är tillämplig har gjort mer än vad som medges, ska han eller hon ändå vara fri från ansvar om omständigheterna var sådana att han eller hon svårligen kunde besinna sig. Lag (2019:34).

Ändringarna är dels en följd av att en kustbevakningstjänstemans rätt att använda våld regleras i den nya kustbevakningslagen i stället för i polislagen (1984:387), dels en språklig modernisering.

26 kap (Då det har skett så många ändringar i detta kap återges här samtliga lagrum i sin helhet)

- 1 § Fängelse döms ut på viss tid eller på livstid enligt vad som är föreskrivet för brottet.

Fängelse på viss tid får inte understiga fjorton dagar och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 2 eller 3 §, får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst arton år. När fängelse i förening med skyddstillsyn döms ut enligt 28 kap. 3 § gäller i fråga om tiden för fängelsestraffet vad som föreskrivs i den paragrafen.

Om fängelse som förvandlingsstraff för böter är särskilt föreskrivet.
Lag (2009:396).

- 2 § Fängelse får användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten.

Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller arton år. Det får inte heller överskrida det svåraste straffet med mer än

1. ett år, om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år,
2. år, om det svåraste straffet är fängelse i fyra år eller längre men inte uppgår till fängelse i åtta år,
3. fyra år, om det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre.

Vid tillämpningen av andra stycket ska bötesstraff anses motsvara fängelse i fjorton dagar.

Det svåraste av de lägsta straffen får inte underskridas. Lag (2009:396).

- 3 § Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har vunnit laga kraft, brott som är belagt med fängelse i mer än sex år, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med fyra år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon har fyllt tjuugoett år får inte läggas till grund för sådan förhöjning som anges i första stycket.

En utländsk dom får tillmätas samma verkan som en svensk. Lag (2009:396).

- 4 § Den som dömts till fängelse skall för verkställighet av straffet tas in i kriminalvårdsanstalt om inte annat är särskilt föreskrivet. Lag (2018:1253).

- 5 § Om ett fängelsestraff har börjat verkställas och hovrätten skärper fängelsestraffet, ska hovrättens dom eller beslut gälla omedelbart, om inte rätten beslutar något annat.

Första stycket ska dock inte gälla i fråga om ett fängelsestraff som har börjat verkställas enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Lag (2018:1253).

- 6 § När två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst trettio dagar, har avtjänats ska den dömde friges villkorligt.

Om en utländsk dom verkställs i Sverige och det framgår att den dömde kommer att vara frihetsberövad under avsevärt längre tid än om verkställighet hade skett i

den andra staten, ska villkorlig frigivning ske vid en tidigare tidpunkt än vad som följer av första stycket.

Villkorlig frigivning får inte ske från fängelse som har dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller från ett förvandlingsstraff för böter. Lag (2018:1253).

6 a § Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning, ska den skjutas upp enligt vad som framgår av 7 §. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Lag (2018:1253).

7 § Om den villkorliga frigivningen skjuts upp, ska det i beslutet anges med hur många dagar det ska ske.

När antalet dagar som den villkorliga frigivningen ska skjutas upp med bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder att den villkorliga frigivningen skjuts upp särskilt beaktas. Den villkorliga frigivningen får skjutas upp med högst etthundraåttio dagar åt gången. Lag (2018:1253).

8 § Om flera fängelsestraff verkställs samtidigt, ska vid tillämpning av 6 § första stycket hänsyn tas till den sammanlagda fängelsetiden. Detta gäller dock inte tid för fängelse som verkställs med tillämpning av 6 § andra stycket eller som dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller förvandlingsstraff för böter.

Såsom avtjänad tid räknas även tid under vilken straffet ska anses verkställt enligt bestämmelserna i lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande. Lag (2018:1253).

9 § Kriminalvården fattar beslut om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 6 a och 7 §§. Sådana beslut gäller omedelbart om inte något annat beslutas. Lag (2018:1253).

10 § Efter den villkorliga frigivningen gäller en prøvotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst trehundra sextio fem dagar. Lag (2018:1253).

11 § Det kan i anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare beslutas att den villkorligt frigivne ska stå under övervakning, om det bedöms som påkallat. Beslut om övervakning meddelas av Kriminalvården. Har övervakning beslutats men bedöms därefter att övervakningen inte längre är påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen ska upphöra. Övervakningen ska utan något särskilt beslut upphöra sedan trehundra sextio fem dagar av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 18 §. Lag (2018:1253).

12 § Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av Kriminalvården. Myndigheten förordnar också övervakare och kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid övervakningen. Lag (2005:967).

13 § Den frigivne skall, om han står under övervakning, hålla övervakaren underrettad om sin bostad, sin arbetsanställning och andra förhållanden av betydelse för övervakningen, på kallelse inställa sig hos övervakaren och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. I den mån Kriminalvården har bestämt det, gäller vad som nyss har sagts om övervakaren även tjänsteman vid Kriminalvården eller annan person. Lag (2005:967).

14 § Den frigivne skall under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna balk eller enligt föreskrifter eller anvisningar som meddelats med stöd av den. Han är skyldig att på kallelse inställa sig hos Kriminalvården. Har han förpliktats att ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad han kan för att fullgöra denna skyldighet.

När den frigivne står under övervakning, skall Kriminalvården genom tillsyn och förmedling av stöd och hjälp verka för att den frigivne inte återfaller i brott och för att hans anpassning i samhället även i övrigt främjas. Kriminalvården skall för detta ändamål fortlöpande hålla sig underrättad om den frigivnes livsföring och om hans förhållanden i övrigt. Lag (2005:967).

15 § När det finns skäl att anta att den frigivne för sin anpassning i samhället behöver stöd av en särskild föreskrift om vad han eller hon ska iaktta under prövotiden, får en sådan föreskrift meddelas för en viss tid eller tills vidare.

Särskild föreskrift får avse

1. vistelseort eller bostad under viss tid, högst ett år åt gången,
2. arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet eller utbildning,
3. läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling i eller utanför sjukhus eller annan dylik inrättning.

Om den frigivne ska få vård eller behandling enligt första stycket 3, får det föreskrivas att han eller hon ska vara skyldig att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Har den frigivne förpliktats att ersätta skada som uppkommit genom brottet, får föreskrifter meddelas om tid och sätt för skadeståndsskyldighetens fullgörande i den utsträckning sådana föreskrifter inte med hänsyn till den frigivnes ekonomiska situation och övriga omständigheter kan antas motverka hans eller hennes anpassning i samhället. Om den frigivne står under övervakning, får särskild föreskrift meddelas om vad som ska gälla för övervakningen. I en sådan föreskrift får det anges på vilket sätt och i vilken omfattning den frigivne ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården. Vidare får det föreskrivas skyldighet för den frigivne att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning. Lag (2008:34).

16 § Föreskrift enligt 15 § meddelas av övervakningsnämnd. Kriminalvården får meddela sådan föreskrift för tiden intill dess nämnden har beslutat i frågan.

Om den frigivnes utveckling och personliga förhållanden i övrigt föranleder det, får övervakningsnämnden ändra eller upphäva meddelad föreskrift eller meddela ny föreskrift. Lag (2005:967).

17 § Övervakaren må meddela anvisningar i fråga om verkställandet av föreskrift enligt 15 §, så ock medgiva tillfällig lättnad och vidtagna omedelbart erforderlig jämkning.

- 18 §** Iakttar den frigivne inte vad som åligger honom eller henne enligt denna balk eller enligt föreskrift eller anvisning som meddelats med stöd därav, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,
1. besluta att varning ska meddelas den frigivne, eller
  2. besluta om övervakning av den frigivne under viss tid efter det att trehundra- och sextio dagar av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång. Lag (2018:1253).
- 19 §** Har den frigivne allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att han inte kommer att låta rätta sig genom någon annan åtgärd som övervakningsnämnden kan vidta, får nämnden förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid av högst femton dagar varje gång. Lag (1998:604).
- 20 §** Åtgärd som avses i 18 § må ej beslutas efter prövotidens utgång. Beslut om åtgärd som avses i 19 § må meddelas även efter prövotidens utgång, därest frågan av övervakningsnämnden upptagits dessförinnan. Lag (1973:918).
- 21 §** Om förverkande av villkorligt medgiven frihet och om vissa andra åtgärder, när den som dömts till fängelse finnes hava begått annat brott, stadgas i 34 kap.
- 22 §** Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att vidta åtgärd som avses i 18 § eller åtgärd för att den frigivne skall underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, förordna att den frigivne skall på lämpligt sätt omhändertas i avvaktan på vidare förordnande. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta anledning till det föreligger.
- Den som sålunda omhändertas får inte kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl föreligger, får dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka. Efter prövotidens utgång får den omhändertagne ej kvarhållas. Lag (1983:240).
- 23 §** Förklaras villkorligt medgiven frihet helt eller delvis förverkad, ska med avseende på frågan om ny villkorlig frigivning vad som förverkats anses som nytt fängelsestraff. Detsamma ska gälla vid beräkning av strafftid enligt strafftidslagen (2018:1251). Lag (2018:1253).
- 24 §** Kan villkorligt medgiven frihet ej längre förklaras förverkad, skall straffet anses vara till fullo verkställt vid prövotidens utgång.
- 25 §** Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsvård, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.
- Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden. Lag (2018:1253).

29 kap

- 2 § Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas
1. om den tilltalade avsett att brottet skulle få allvarigare följder än det faktiskt fått,
  2. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet,
  3. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig,
  4. om den tilltalade utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende,
  5. om den tilltalade förmått någon annan att medverka till brottet genom tvång, svek eller missbruk av hans eller hennes ungdom, oförstånd eller beroende ställning,
  6. om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller om brottet föregåtts av särskild planering,
  7. om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet, eller
  8. om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Lag (2018:540).

Paragrafen har ändrats genom att det i punkt 7 uttryckligen anges att det som en försvårande omständighet ska räknas att gm:s motiv har varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av "könsöverskridande identitet eller uttryck".

33 kap

Kapitlet upphör att gälla 2019-04-01 genom lag (2018:1253).

34 kap

- 6 § Om rätten med tillämpning av 3 § genom dom som fått laga kraft har beslutat att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och om den tidigare påföljden ändras av högre rätt genom dom som får laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare prövas på nytt. Detsamma ska gälla, när påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bestämts med tillämpning av 2 § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård ska verkställas, att den dömde begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott har dömts ut, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, ska, sedan domarna fått laga kraft, rätten efter anmälan av åklagare med tillämpning av 2 § bestämma vad den dömde ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas. En sådan prövning hindrar inte att domen får verkställas, om inte rätten beslutar något annat. Lag (2018:1253).

I andra stycket har gjorts ett tillägg genom att en ny andra mening har införts. Enligt den framgår att en prövning enligt första stycket ska ske inte hindrar att den dom som ska prövas får verkställas, om inte rätten beslutar något annat. Ändringen innebär således att det inte längre finns något hinder mot att verkställighet får ske även beträffande den dom som ska prövas. Som exempel på när det kan finnas anledning att under handläggningen besluta att verkställigheten ändå ska anstå kan nämnas att rätten bedömer att verkställigheten av den dom som ska prövas med stor sannolikhet kan komma att leda till en alltför lång verkställighetstid.

35 kap

4 § De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4 – 6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,
2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år
3. 16 kap. 10 a § första och femte styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,

2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades. **Lag (2018:618).**

Andra stycket andra punkten, som reglerar en förlängd preskriptionstid för vissa sexualbrott om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, ändras. Genom ändringen åstadkoms att hänvisningen endast avser brott som är kriminaliserade på försöksstadiet. Ändringen innebär ingen förändring i sak.

